

Maria Nunes

Rutes literàries de Barcelona

Teresa
Juvé

Narcís
Oller

Josep M. de
Sagarra

Montserrat
Roig

Il·lustracions
Josep M. Farré

Meteorα

Maria Nunes

**Rutes literàries de
Barcelona**

Teresa Juvé • Narcís Oller

Josep M. de Sagarra • Montserrat Roig

Il·lustracions de Josep Maria Farré Mateu

Editorial
Meteorα

Rutes literàries de Barcelona
Teresa Juvé, Narcís Oller, Josep M. de Sagarra, Montserrat Roig

© Maria Nunes Alonso, 2017

Reservats tots els drets de la present edició
© Editorial Meteora SL
Gran Via de les Corts Catalanes, 794, ent. 1a
08013 Barcelona
Tel. 93 265 56 54
www.editorialmeteora.cat
contacte@editorialmeteora.com

Primera edició: setembre de 2017

ISBN: 978-84-946982-1-7
Dip. Leg.: B.17825-2017

Grafisme i maquetació: Meteora, serveis editorials

Il·lustracions:
© Josep M. Farré Mateu

Imprès a Liberdúplex, Sant Llorenç d'Hortons

SENSE L'AUTORITZACIÓ ESCRITA DE L'EDITOR, QUEDA RIGOROSAMENT PROHIBIDA,
SOTA LES SANCIONS ESTABLERTES PER LA LLEI, LA REPRODUCCIÓ TOTAL O PARCIAL
D'AQUESTA OBRA A TRAVÉS DE QUALSEVOL PROCEDIMENT MECÀNIC O ELECTRÒNIC,
INCLOENT-HI LA REPROGRAFIA, LA DIFUSIÓ PER XARXES TELEMÀTIQUES
I LA DISTRIBUCIÓ D'EXEMPLARS D'AQUESTA EDICIÓ
MITJANÇANT LLOGUER O PRÉSTEC PÚBLICS.

*A la memòria de Joan Nunes Berlanga,
de la seva mà vaig aprendre a estimar els racons de la ciutat*

Introducció

Aquest llibre que teniu a les mans és fruit de l'entusiasme i el punt de trobada de dues passions: la ciutat i la literatura. O la literatura i la ciutat, com vulgueu, perquè en els amors és difícil dir quin s'estima més que l'altre.

Ciutat i literatura formen un tot esplèndidament enriquidor perquè la literatura amplia, il·lumina, excava i edifica, ensems, la ciutat.

Els mapes expliquen tot el que poden explicar? Rotundament, no! L'espai urbà, com el geogràfic en general, és un espai existencial ple d'elements immaterials. Mirem i vivim emocionalment els paisatges saturats d'elements intangibles. Les topografies de la vida quotidiana són impregnades d'emoció i de sentiment. Sota els mapes sempre hi ha subjacent una cartografia emocional que estructura la nostra memòria personal i col·lectiva, i la literatura hi juga un paper molt important.

Barcelona, «com totes les ciutats que tenen una tradició i una història, manté filtrats en el color de la pedra, en la llum, i en les ombres,

i en el gust de l'aire, tots aquells impalpables, gairebé indefinibles elements, que són els que li donen l'especialíssim perfum que saben apreciar els homes que estimen les ciutats com un producte històric, com una fruita sentimental».¹

Les ciutats són plenes de geografia literària. Tot sovint, «creiem que la vida ens duu a la literatura i, al capdavant, descobrim que és a l'inrevés: la invenció, la fabulació, és a dir, la mentida, ens retorna una mica de veritat. Però d'una manera distinta: les geografies literàries es tracen damunt els mapes de la imaginació».²

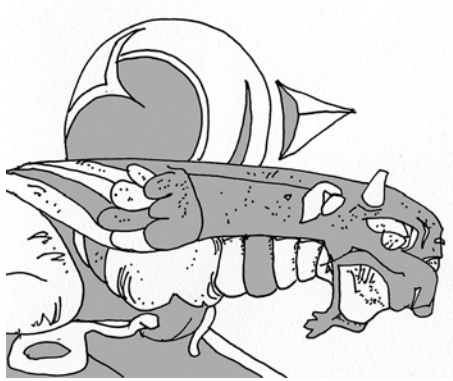
El passeig per la ciutat és el punt que articula la relació entre la geografia, la història i la literatura. Les rutes literàries que us proposo ens transporten a diversos moments de la història de Barcelona i es basen en obres d'autors que han sentit la doble passió de la literatura i la ciutat.

«Yo, entusiasta hasta el delirio por mi Ciudad»³ ens diu Narcís Oller. «Jo confesso que el meu barcelonisme és desesperat, que el meu entusiasme per la vila on he nascut no té límits»⁴ afegeix Josep M. de Sagarra. I Montserrat Roig ens recorda que «Barcelona desvetlla amors apassionats i de vegades rancors soterrats».⁵

Altrament, sense aquesta passió, no l'haurien pogut descriure com ho van fer ni ens arribarien unes imatges tan vives que ens permeten de fer un viatge en el temps i de passejar per aquells indrets de la ciutat que han desaparegut o s'han transformat, però que en les pàgines literàries mantenen intacte tot el perfum d'una Barcelona eterna.

Maria Nunes

1. Sagarra, Josep. M. de, *L'Aperitiu*. Barcelona: La Campana, 1995, pp. 335-336
2. Roig, Montserrat, «Barcelona, una geografia literària», dins *Digues que m'estimes encara que sigui mentida*, Barcelona: Ed. 62, 2001, p. 205.
3. Oller, Narcís, «El sueño de un buen patricio» dins Cabré, Rosa, *La Barcelona de Narcís Oller. Realitat i somni de la ciutat*, Valls: Cossetània Edicions, 2004, p. 108.
4. Sagarra, Josep. M. de, *op. cit.*, p. 56.
5. Roig, Montserrat, «La sirena mediterrània», *Guia del Ocio*, 29.6.1981.

La Barcelona dels Àustries i la Inquisició
• segle XVI •

Teresa Juvé, *La trampa*

Teresa Juvé

Teresa Juvé i Acero (Madrid, 1921), és pedagoga i escriptora. De pare català i mare madrilena, va estudiar a l'Institución Libre de Enseñanza i després a l'Institut-Escola Ausiàs March de Barcelona, ciutat on viuria la Guerra Civil. Acabat el conflicte va haver d'exiliar-se amb la seva família a França i es va instal·lar a Tolosa de Llenguadoc, on va ser enllaç de la resistència francesa i on va estudiar llengua i literatura occitanes.

Es va casar amb el polític català Josep Pallach i Carolà i s'establí a París, on es llicencià en filologia i literatura comparada i fou professora de filosofia i lletres.

El 1963 va quedar finalista del Premi Nadal amb la novel·la *La charca en la ciudad*, que es publicaria a l'Argentina. El 1970 Teresa Juvé i Josep Pallach tornen definitivament a Catalunya. A més de mantenir una col·laboració plena en la lluita política, tot dos són professors de la Universitat Autònoma de Barcelona, Pallach de pedagogia i Teresa Juvé de literatura occitana. A la mort del seu marit, Teresa Juvé s'estableix a Esclanyà.

Ha escrit llibres sobre la memòria dels exiliats, novel·la i memorialisme. Darrerament ha publicat *Tu ets jo. Flaixos per al meu blog* (2015), una obra a mig camí entre les memòries i el dietari, un relat personal de la seva vida apassionant, plena d'anècdotes

i situacions transcendents viscudes en primera persona i amb el seu marit. L'any 2010 Teresa Juvé va rebre la Creu de Sant Jordi. Actualment, es pot considerar que és la degana de les lletres catalanes, i segueix en actiu escrivint.

En el camp de la narrativa, és autora d'una sèrie de novel·les que combinen elements de tall detectivesc i històric, amb el personatge de Jaume Plagumà, portantveus del rei, com a protagonista que resol un seguit de crims enigmàtics. *La trampa* (2014) pertany a aquesta sèrie i és una novel·la d'intriga que ens transporta amb rigor documental a la Barcelona de finals del segle XVI.

La trampa

L'any 1596, quan el virrei de Catalunya Lorenzo IV Suárez de Figueroa y Córdoba acaba de prendre possessió del seu càrrec, en un congost prop de Capellades els bandolers de Pere de Ridau preparen una emboscada al carro de moneda que viatja, protegit per una bona escorta, de Lleida a Barcelona.

Els bandolers, però, seran sorpresos per soldats dels terços del rei, comandats per un tèrbol capità ansiós de caçar bandolers i hugonots. L'encontre sagnant d'uns i altres provocarà un gir inesperat dels fets, tan greu i pervers que causarà una gran alarma fins a la mateixa cort reial.

Jaume Plagumà, el portantveus del rei i un dels homes més sagaços del regne —i també un dels més mirats de reüll per la Inquisició—, hi haurà de posar remei amb les seves virtuts detectivesques.

Les anades i vingudes del portantveus Jaume Plagumà, de l'inquisidor fra Oleguer, de Manel Guasch, familiar de la Inquisició, del jutge Joanola i d'altres personatges pels carrers de la Barcelona de finals del segle XVI —la Barcelona dels Àustries i de la Inquisició—, tracen una ruta que ens permetrà de trobar, en indrets que ens són familiars, facetes ocultes d'una ciutat per descobrir en les pàgines de la ficció literària.

La ruta literària: els escenaris de *La trampa* de Teresa Juvé

(vegeu-ne mapa al final del llibre)

La ruta literària proposa un recorregut pels escenaris de la novel·la *La trampa* de Teresa Juvé, tot combinant la trama narrativa amb la lectura de fragments i amb pinzellades històriques sobre els carrers i edificis que hi apareixen, que ens permetran apreciar els canvis que ha sofert la ciutat en la seva evolució i el contrast amb la realitat que presenten els espais de la novel·la en els nostres dies.

Ens acompanyeu, doncs, a una passejada per la Barcelona del segle XVI?

La ruta té com a punt de partida el carrer de Santa Anna i comprèn diversos àmbits:

- ⇒ **De Santa Anna al Portal de l'Àngel**
- ⇒ **De la Catedral a la plaça del Rei**
- ⇒ **Camí del convent de Santa Caterina**
- ⇒ **Cap a la Seca**
- ⇒ **El Portal de Mar**

• Durada aproximada: dues-tres hores •

La durada dependrà del ritme del caminant, de si va sol o si va acompanyat i va comentant el que veu i llegeix, de la seva curiositat per observar els detalls, de si vol fer la ruta completa o una part, de si li ve de gust de desviar-se, o de seure a fer un cafè, o... L'ideal és anar sense presses i deixar-se portar per la curiositat i, sobretot, de gaudir d'aquesta mirada diferent i més rica que la literatura ens ajuda a projectar sobre la ciutat.

⇒ De Santa Anna al Portal de l'Àngel

- Carrer de Santa Anna, església de Santa Anna
- Carrer de la Canuda, casal dels Plagumà
- Portal de l'Àngel, casa del jutge Joanola

Iniciarem la ruta per la Barcelona dels Àustries (segle XVI, final del Renaixement), per la zona de la ciutat on viuen ciutadans com el portantveus del rei i el jutge Joanola, on trobarem l'església de l'antic monestir de Santa Anna, i on Teresa Juvé situa el casal dels Plagumà, o sigui el domicili de Jaume Plagumà, el protagonista, i la casa del jutge Joanola.

Vós deveu conèixer el barri on viu gent com ara el Portantveus de Rei, per exemple.

(*La Trampa*, p. 159)

Segur que avui no el reconeixeria! I vosaltres, ¿el coneixeu?

• •

1. Carrer de Santa Anna

Església de Santa Anna

Fra Oleguer, l'inquisidor, s'aventura per aquest barri a la recerca de la casa del portantveus del rei:

Diumenge, dia de precepte. Pels carrers solitaris caminava, ràpid, fra Oleguer en cerca de la casa del Portantveus. Res no el distreia, ni els sons de l'orgue que s'escapaven de la catedral, ni les converses de veïns de finestra a finestra, ni l'anar i venir damunt les façanes de les cases de la llum d'un sol que el pas rabent dels núvols ara tapava, ara descobria.

Content de la brillant i beneïda idea que li havia fet prendre el camí d'aquells barris que amb prou feines coneixia i que no li interessaven gens ni mica, sols el sentiment d'un indiscutible triomf personal per damunt dels confreres jutges del Sant Ofici dominava el seu paisatge interior. De tal manera que, quan va voler adonar-se'n, topava contra el monestir de Santa Anna, gairebé al racó que fan en trobar-se les dues muralles.

—Ara sí que estàs ben guarnit —murmurà, bo i esguardant al seu voltant—. No t'has adonat ni per on caminaves.

(*La Trampa*, p. 97)

Fra Oleguer, desorientat, pregunta als fidels que entren a l'església de Santa Anna:

Tot torbat va fer la volta al monestir. En arribar a la porta de l'església s'adonava, aquesta vegada sí, que podia haver-se estalviat un tomb que el duia a poques passes de l'indret on feia poc s'aturava. Si hagués tirat a mà dreta...

Sort dels fidels que començaven a arribar a missa de dotze.

Va alçar una mà que recordava el gest de la benedicció, però en tímid:

—Perdoneu. Em sabríeu dir...?

No, un: dos, tres, quatre s'aturaven, amatents, per escoltar el que els volia dir aquell frare dominic, que aneu a saber si no era la Inquisició en persona.

—En què us puc servir, reverendíssim?

Reverendíssim. No, germà. Ni reverend: reverendíssim. Per si de cas... I és que, amb la Inquisició, no s'hi juga.

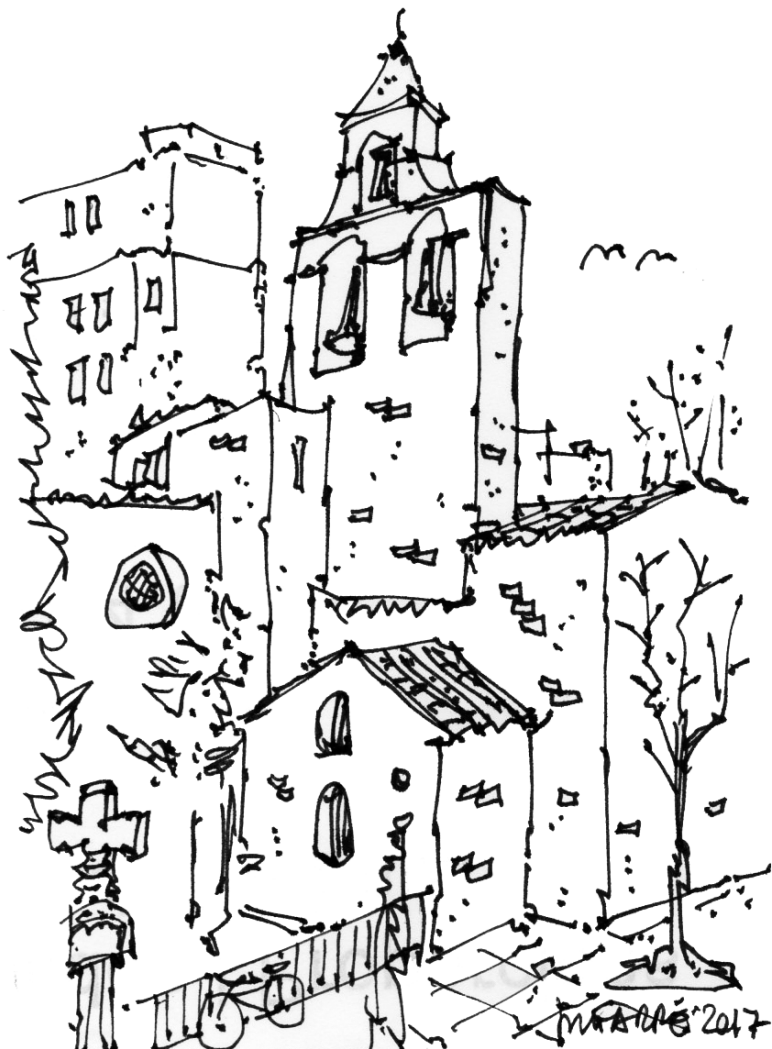
No va tardar a aconseguir el que buscava. Va donar les gràcies, polit, i al cap d'un curt moment i d'un centenar de passes trucava a la porta del portantveus del rei.

(*La Trampa*, pp. 97-98)

Jaume Plagumà, portantveus del rei, també fa camí cap a casa seva:

Aviat sortia del laberint dels carrers de la ciutat vella i es trobava en una zona més respirable. No tardava gaire a ser vora el cantó del monestir de Santa Anna i a posar la mà damunt dels murs i, igual que quan era infant, a fer la volta de l'edifici tot passejant al llarg de les antigues pedres que el bastien. Una mica més lluny l'esperava, antic i senyorívol, el casal dels Plagumà.

(*La Trampa*, p. 181)

És bo saber que...

Ofegada i oculta entre edificis, l'església de Santa Anna és el que resta de l'antic monestir del mateix nom, fundat el segle XII i vinculat a l'orde del Sant Sepulcre de Jerusalem. L'interior de l'església té l'estructura romànica original i la porta principal és d'estil gòtic. El monestir va desaparèixer, afectat per la desamortització de 1835. L'església es convertí en parròquia. El 1887 s'inicià l'edificació d'una nova església de Santa Anna, que fou incendiada i destruïda el 1936. En la paret que hi ha a continuació de l'entrada al claustre, s'hi poden veure encara les restes de l'edifici.

És bo saber que...

A l'església de Santa Anna, el 27 de desembre de 1891, s'hi va casar el poeta Joan Maragall amb Clara Noble.

És bo saber que...

L'arc que, des del carrer de Santa Anna, dóna entrada a l'espai que ocupa l'església és l'antiga casa dels canonges de Santa Anna. Es tracta d'un edifici del segle XVIII. En els seus baixos hi ha un dels pocs establiments emblemàtics de Barcelona que no han desaparegut: la **Guanteria Alonso**, amb la seva decoració modernista.

• •

Reculem, però, cap a finals del segle XVI per seguir els nostres personatges. Sempre que sigui possible, us proposem d'evitar les modernes vies amples, de fer abstracció de la gentada i dels nombrosos turistes, i de seguir pels carrerons estrets de la ciutat antiga que ens ajudaran a evocar el passat i, amb una mica d'imaginació, a revivre l'ambient en què se situa la novel·la.

⇒ El carrer de Bertrellans ens portarà al carrer de la Canuda.

2. Carrer de la Canuda

Casal dels Plagumà

És en aquest indret on l'autora situa aproximadament el casal de la família Plagumà. Ara és un altre personatge, Manel Guasch, familiar de la Inquisició, qui busca la casa disposat a un enfrontament amb Simó, el fidel criat d'en Plagumà, cosí i enemic seu:

Ha emprès el camí cap al casal dels Plagumà. Sap perfectament on es troba. No té pèrdua, un familiar de la Inquisició ha de conèixer fins al més petit racó de la ciutat i ha de saber on viu cada un dels seus habitants, des del més humil fins al més gran.

Camina a poc a poc, dubtós, com si no sabés a on ha d'anar. La tasca que li han encomanada no té res de fàcil, amb el seu cosí Simó ni s'han vist ni s'han parlat d'ençà que van donar un rumb diferent a les seves vides. Això no té res d'estrany, hi ha moltes famílies que no es parlen; el més curiós del cas és que, sense dir-se res, sense ni veure's, l'animositat, àdhuc l'odi han anat creixent fins a fer-ne dos enemics, però dos enemics que no s'afronten, que ni tan sols pensen l'un en l'altre. Fins ara. És ara que arriba el moment de l'enfrontament.

(*La Trampa*, pp. 163-164)

És bo saber que...

La zona dels carrers de la Canuda i de la Portaferrissa era un barri de palaus i de residències nobles. La prova és la presència, encara, al carrer de la Canuda d'alguns palaus, tot i que modificats per reformes posteriors. El més destacat és el **Palau Savassona**, en el número 6 del carrer de la Canuda, a la cantonada amb l'actual plaça de la Vila de Madrid. Des de 1906, el palau és la seu de l'Ateneu Barcelonès. En el primer pis, hi ha situat el jardí romàntic i el cafè, lloc de reunió i de famoses tertúlies d'intel·lectuals i escriptors. Cal destacar també l'esplèndida biblioteca amb un fons de més de 300.000 volums, on molts autors com Josep Pla o Josep M. de Sagarra van escriure-hi bona part de les seves obres. La biblioteca conserva l'ambient de principis de segle XX, amb el mobiliari i la decoració modernista de Josep M. Jujol.

És bo saber que...

La cantonada del carrer de la Canuda amb el carrer del Duc ens serveix per evocar el palau més important de Barcelona edificat durant el Renaixement. Es tractava de la **Casa Gralla**, amb la seva façana imponent situada al carrer de la Portaferrissa. La casa Gralla va ser enderrocada el 1856 i en l'espai que deixà va obrir-s'hi el carrer del Duc. Al carrer de la Portaferrissa encara perviuen, tot i que amb moltes reformes, el **Palau Magarola** (núm. 13) i la **Casa del comte de Fenollar** (núms. 7-9); i fent cantonada amb la Rambla, el **Palau Moja**.

És bo saber que...

En el número 5 del carrer del Pi resta encara el que va ser el **Palau Maldà**, i en el núm. 4 de la plaça de Sant Josep Oriol, el **Palau Fiveller**.

Podeu comparar l'amplada del **carrer del Duc**, una amplada poc usual en la Barcelona antiga, amb l'amplada, per exemple, del carrer de la Flor, situat a l'altra banda del carrer de la Canuda i amb l'accés tancat per una reixa.

El **Palau Solterra-Barberà**, en els nùms. 45-47 del carrer de la Canuda, cantonada amb el Portal de l'Àngel, també evoca altres temps.

• •

3. Portal de l'Àngel

Casa del jutge Joanola

Al Portal de l'Àngel, Teresa Juvé hi situa la casa del jutge Joanola, amic íntim d'en Jaume Plagumà. La conversa entre Simó, el criat del portantveus Plagumà, i el seu cosí Manel Guasch precedeix l'enfrontament que es produeix entre tots dos, quan Simó s'adona que l'inquisidor vol parar una trampa al seu senyor:

—El jutge Joanola —fa el cosí—. El jutge de la seva Cort de Justícia. Són molt amics, gairebé com germans. És ell que el pot avisar, perquè és ell que, de segur, sap on es troba.

—On s'està, aquest jutge Joanola? On viu?

Pregunta inútil, ja s'ho sabrà apanyar, el germà Oleguer.

Però hi ha una resposta:

—Al Portal de l'Àngel —li diuen, i és llavors que tot es juga perquè no s'atura aquí la cosa—: Ara mateix —assegura el cosí, decidit— me'n vaig a parlar amb ell. Que vagi a avisar el meu senyor tan de pressa com pugui.

Catàstrofe. Catàstrofe per a ell, catàstrofe per al germà Oleguer.

—No, catàstrofe per a en Simó —riu ell dintre seu—. És la fi dels compliments i de les bones amistats, Simó —afirma en veu alta—. Sóc jo que hi vaig, a cal jutge Joanola.

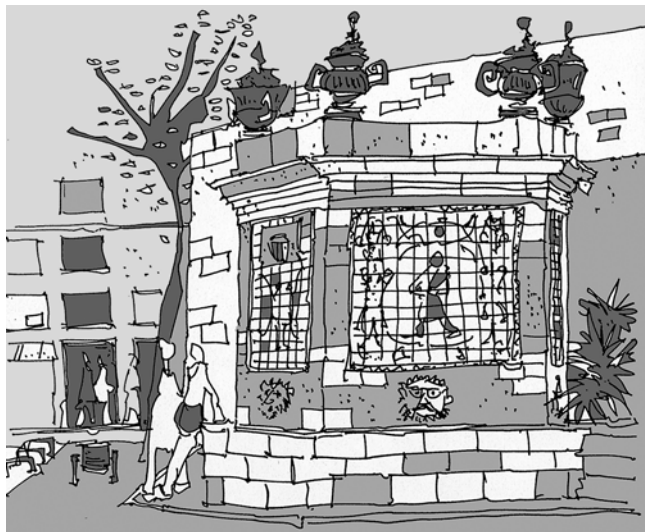
[...]

—Pobre de tu que hi vagis! Ja li diré qui ets tu, al jutge Joanola!

(*La Trampa*, pp.168-169)

És bo saber que...

Al Portal de l'Àngel, núm. 3-5, hi ha encara el **Palau Marimon**. Una mica més avall, al carrer de la Cucurulla, 4-6, la **Casa Bassols**, seu del Cercle Artístic de Sant Lluç.

És bo saber que...

La font que hi ha a l'inici del carrer de la Cucurulla data de 1356 i és la font gòtica més antiga de Barcelona. Els plafons de ceràmica noucentista que la decoren són de l'artista Josep Aragay i hi foren instal·lats el 1918. Originalment tenia un abeurador per a les cavalleries que encara es pot veure al costat de la font al carrer de la Cucurulla.

• •

Per anar cap a la zona següent de la ruta suggerim de seguir aquest camí, que ens resultarà més evocador:

Portal de l'Àngel ⇨ plaça de Pi i Sunyer ⇨ carrer dels Capellans ⇨ plaça d'Isidre Nonell ⇨ carrer dels Capellans ⇨ fins a la Plaça Nova i l'Avinguda de la Catedral.

⇒ De la Catedral a la plaça del Rei

- Catedral de Barcelona
- Carrer dels Comtes
- Plaça de Sant Iu
- Baixada de Santa Clara
- Plaça del Rei
- Nou Palau del Lloctinent, Palau de la Inquisició
- Palau Reial Major, Reial Audiència
- Capella Reial de Santa Àgata

4. Catedral de Barcelona

La catedral de Barcelona és una presència evocada en la novel·la:

Res no el distreia, ni els sons de l'orgue que s'escapaven de la catedral.

(La Trampa, p. 97)

És bo saber que...

La catedral gòtica és dels segles XIII-XV. Anteriorment hi havia una catedral romànica i un temple paleocristià documentat ja el segle IV. Però la façana és ben recent. El 1882 Manuel Girona convocà un concurs per acabar la façana, en vistes a l'Exposició Universal de 1888. Per tant, la façana és neogòtica i de finals del segle XIX.

És bo saber que...

En el segle XVI, l'espai de la plaça Nova era molt més reduït; la muralla romana era invisible i servia de paret mestra a edificis de cases que s'hi havien construït davant. L'espai central de l'actual avinguda de la Catedral era ocupat pels desapareguts carrers de la Corríbia, del Bou, dels Arcs i altres carrerons.

És bo saber que...

L'obertura de la Via Laietana, a partir del 1908, va suposar la desaparició de carrers sencers, cases, palaus, esglésies... i una ferida immensa en el cor de la ciutat antiga. Més tard, els bombardejos de la Guerra Civil, van afectar greument molts edificis del carrer de la Corríbia i es va aprofitar per enderrocar-lo sencer i obrir l'actual avinguda.

• •

⇒ Seguim pel Pla de la Seu i el carrer dels Comtes fins al Museu Marès.

5. Carrer dels Comtes

Escut de la Santa Inquisició

Observeu que abans d'entrar al Museu Frederic Marès, a la paret lateral del carrer dels Comtes, hi ha encara l'escut de la Santa Inquisició, on es pot veure la creu, la branca d'olivera i l'espasa, símbols del Tribunal del Sant Ofici.

Al Museu Marès, s'hi accedeix per la plaça de Sant Iu. L'entrada ocupa l'espai de l'antic verger del **Palau Reial Major**, jardí amb porxos i estances al voltant, comunicat amb el Saló del Tinell. En la Barcelona dels Àustries formava part de les dependències del Tribunal de la Santa Inquisició. Avui és la seu del Museu Frederic Marès.

Val la pena d'entrar al verger i gaudir uns moments de la calma que encara s'hi respira. També hi trobareu un plafó que explica, amb detall i gràficament, la història del conjunt del Palau Reial Major.

• •

6. Plaça de Sant Iu

La plaça de Sant Iu es va crear al segle XVI amb l'edificació del Palau del Lloctinent. Per la conversa entre el portantveus Jaume Plagumà i Manel Guasch, familiar de la Inquisició, podem imaginar l'ambient tenebrós del palau inquisitorial:

—Vós deveu conèixer els secrets del palau. Ha d'haver-hi una porta amagada per on es pot entrar a la sala de tortures, i vós ho deveu saber.

—I tant si ho sé, Excel·lència. Hi ha una mena de finestra que amb prou feines es veu, darrere unes escales a la plaça de Sant Iu, per on s'hi pot entrar. [...]

Lluerna, més que no pas finestra. Va ser quan anava a fer l'esforç de saltar per guanyar-ne l'estreta barana que en Plagumà va sentir el pes d'aquells dies interminables i d'aquelles nits sense cloure un ull. Va haver d'aguantar-se bé per no caure rodó entre el mur i l'escala de pedra que tenia al darrere i, cosa estranya, li va semblar que l'esforç li aportava al cos i a l'esperit una revifada d'energia. La finestra vidrada s'obria amb facilitat i aviat es trobava en un indret la foscor del qual esborrava totes les formes.

(*La Trampa*, pp. 213 i 215)

I és que fra Oleguer, l'inquisidor, ha gosat detenir i empresonar el mateix jutge Joanola, a qui Jaume Plagumà tractarà d'alliberar de la sala de tortures:

—Entreu, entreu, Excel·lència —feia l'home mig sanglotant mentre li obria la porta.

—Què ha passat? —s'alarmava Plagumà.

—El meu senyor, Excel·lència. Aquest matí l'ha vingut a agafar la Inquisició.

—Qui ha vingut?

—Tot un inquisidor, em sembla que era.

L'Oleguer, no podia ser ningú més.

—Com se l'han endut?

—En cadira de mans, Excel·lència.

En cadira de mans, ben amagat. Justament, el que no calia era que servís d'exemple als altres ciutadans. De segur que en Joanola es trobava en aquella hora amagat a la sala de tortures del malaguanyat Palau del Lloctinent.

(*La Trampa*, p. 211)

Dins el palau, Jaume Plagumà hi trobarà el seu amic jutge sotmès a:

[...] l'espantós instrument de tortura que en diuen aixafacaps i a les urpes del qual —casc de ferro entre barres cobrint-li el cap, barbata repenjada a la barra inferior, mans lligades a l'esquena i el cos sense poder desplomar-se a terra, immòbil i esgotat— ha caigut presoner en Pere Joanola.

(*La Trampa*, p. 217)

⇒ Fent camí cap a la plaça del Rei trobarem...

7. La baixada de Santa Clara

A *La trampa*, Jaume Plagumà, camí de la plaça del Rei, detura el seu pas un moment en una raconada molt concreta:

Arribat a la cantonada de la baixada de Santa Clara s'ha tornat a aturar, encara més indecís. Mai, d'ençà que segueix aquest camí (i que en fa, de dies i de mesos i, àdhuc, d'anys), mai no ha volgut fer el més petit alto en aquell indret, mai no ha volgut ni tan sols girar els ulls cap aquell costat de la plaça del Rei. Sempre, quan ha d'anar al Palau Reial Major, sempre travessa la plaça com si una banda de gossos rabiosos li anés al darrere.

(*La Trampa*, pp. 17-18)

8. Plaça del Rei

I Jaume Plagumà, tal com ens explica Teresa Juvé, continua el seu camí. Ara, el portantveus del rei...

[...] s'ha dirigit amb pas ferm al bell mig de la plaça i allí que s'ha plantat.

Allà la té, la renglera de finestres senzilles que sols adorna una llinda sòbria i delicada. Unes finestres que, ben segur, han de donar llum a unes sales que es poden endevinar amples i acollidores. Unes finestres fetes per veure desfilar els reis i els capitans, i les apoteosis a la plaça dels conqueridors.

Sí, però les finestres estan barrades.

Allà la té, la meravella de la porta arcada que l'harmoniosa estructuració de les dovelles determina sense una falla, sense la més minsa solució de continuïtat. Una porta senzilla i superba alhora, una porta feta per acollir des del més gran senyor fins al més petit plebeu en cerca de justícia...

Sí, però la porta està tancada.

(*La Trampa*, p. 18)

Per què? De quin edifici es tracta? Jaume Plagumà descriu el nou Palau del Lloctinent, situat a l'esquerra de la plaça del Rei.

9. Nou Palau del Lloctinent

Palau de la Santa Inquisició. Plaça del Rei

Allà el té, el nou Palau del Lloctinent, el nom del qual és un sarcasme, ja que, amb prou feines acabat de construir, ha estat atribuït (un més) a la Santa Inquisició. Sí, allà el té, amb les seves finestres cegues, amb la seva porta tancada, amb la seva façana muda, però que tan bé s'harmonitza amb la majestat serena de la plaça. Una majestat íntima, una majestat ara solitària que voldria que la deixessin viure per ella mateixa. Una majestat que es diria desitjosa de sostreure's a la presència ofensiva dels qui no hi tenen res a fer...

Perquè n'hi ha, d'intrusos, que no hi tindrien res a fer. N'hi ha, d'impis, que insulten la intimitat majestuosa de la plaça. Deliberadament, superbament, afirmant amb cinisme:

—Aquí, somos nosotros los amos.

I en són, els amos, en efecte. En són, sempre. A fora i a dins, finestres cegues i portes tancades. En són quan no se'ls sent, en són quan no se'ls veu. I en són, sobretot i massa sovint, en els moments que obren la meravella de l'entrada arcada per

deixar sortir un estendard portat per dos frares on, sota la ironia d'una divisa llatina (*Iustitia et misericordia*, diu, sens riure) es veu pintat un monjo dominicà amb una espasa en una mà i un ram d'olivera en l'altra.

(*La Trampa*, pp.18-19)

És bo saber que...

El Palau del Lloctinent és un edifici renaixentista, construït el segle XVI, entre 1549 i 1557. Actualment és la seu de l'Arxiu General de la Corona d'Aragó.

• •

10. Palau Reial Major

Reial Audiència. Plaça del Rei

En l'època de la novel·la, a la Barcelona dels Àustries, el Palau Reial Major era la seu de la **Reial Audiència**.

Fra Oleguer, inquisidor per la Diòcesi de Barcelona, s'adreça a Plagumà, que contemplava el conjunt de la plaça i el Palau Reial Major:

—Entenc perfectament, Excel·lència, que vingueu de tant en tant a meditar davant les despulles de la puixança i de la glòria passades —digué, amb un to d'ironia que anul·lava la compassió del gest.

Plagumà s'atorgà uns moments de silenci per observar l'inquisidor. Per bé que foraster i nouvingut, l'home s'havia afanyat visiblement a posar-se al dia pel que feia a la història del país i, àdhuc, a la història del càrrec que ell mateix exercia, el de Portantveus del Rei. Malgrat això i, tal volta a fi d'apaivagar el sentiment de frustració que les paraules del frare havien desvetllat en ell, junt a l'amarga certitud que la pròpia condició del seu càrrec formava part d'un passat irrevocable, va fer com aquell que no ha entès el que li diuen.

—Què voleu dir, Reverendíssim, quan parleu de la puixança i la glòria passades?

[...] I ara, Reverendíssim, si em permeteu, i malgrat el ric ensenyament de què podria beneficiar-me amb la vostra sàvia

conversa, hauré d'acomiar-me de vós per guanyar el meu despatx, el qual, no cal que ho digui, també és el vostre, a la Reial Audiència.

(*La Trampa*, pp. 20-21)

És bo saber que...

Es té documentació del nom de Palau Reial Major per primera vegada l'any 1116. Fou la residència dels comtes de Barcelona i, després, dels reis de la Corona d'Aragó. Era anomenat així per diferenciar-lo del Palau Reial Menor, a la vora de la plaça de Sant Miquel, darrere la Casa de la Ciutat (enderrocat el 1847).

• El conjunt de la Plaça del Rei •

La plaça del Rei es compon de quatre recintes d'arquitectura gòtica i renaixentista. D'esquerra a dreta:

- El **Palau del Lloctinent**, antic palau de la Inquisició i actual seu de l'Arxiu General de la Corona d'Aragó.
- El **Mirador del Rei Martí**, torre amb cinc pisos de galeries edificada el 1555, entre el Palau del Lloctinent i el Tinell.
- El **Saló del Tinell**, majestuós saló gòtic, fet construir per Pere el Cerimoniós entre 1359 i 1370.
- La **Capella palatina de Santa Àgata**, d'estil gòtic català, feta construir per Jaume II i la seva esposa Blanca de Nàpols, el 1302, sobre la muralla romana. A l'interior de la capella hi ha el retaule del conestable de Portugal, obra del pintor Jaume Huguet.

• •

Al segle XVI, el Palau Reial Major va deixar de ser l'estatge reial i els edificis del seu conjunt es van repartir entre la Inquisició i l'administració reial.

La **Reial Audiència** havia estat instaurada per Ferran II d'Aragó el 1493, i reformada el 1599. Era l'òrgan d'administració de Justícia (una mena de tribunal suprem) la presidència del qual corresponia al rei, en el seu defecte al lloctinent general o virrei, i en absència d'aquest, al regent.

